

GLAS

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

L. XIII. 15

EL VOCERO DE LA CULTURA ESLOVENA

30. 8. 1966

OB CANKARJEVEM VEČERU

P. F.

Cankar je zanimiv, ker je v njegovem delu započetih in nakopičenih toliko problemov o človeku, o njegovi osebni vrednosti, o svobodi, trpljenju, hrepenju, idealizmu. Vendar, kdo bi mogel Cankarja tako ljubiti, kot Prešerna ali Murna ali Ketteja, Preglja in Finžgarja? Ob njem je mogoče piti polnost novega izraza slovenske besede, vendar je Cankar močno vino, ki prehitro upijani. Bolj ga spoštujem in bolj občudujem, kot pa mi ga je mogoče „uživati“.

Po drugi strani pa je Cankar eden najglobljih naših literatov „mislecev“ — iz njega more zajemati vsakdo. Ob njem se je mogoče bolj zamisliti o tem, kaj je človek, kaj je narod, kaj greh, kaj ljubezen, kot pa nad razglabljanji kateregakoli filozofa ali teologa.

Vsekakor je treba Cankarja spoznavati. On je uvod v slovensko moderno. Brez njega ni mogoče priti do Kosovela, ne do Balantiča — pa tudi lahko rečemo, da ne do Kafke, ali Camusa ali, vzemimo, Freuda.

Kakšno podobo mladostne romantične zagnanosti nudi Erotika! Kakšno podobo domovine in slovenske stvarnosti napr. roman Na klancu ali drami Za narodov blagor, Kralj na Betajnovi! In kakšno hrepenenje je v Lepi Vidi ali v Potepuhu Marku! Cankar je del nas — ne tisti del, ki je harmonično umirjen, ampak del dionizičnega hrepenjenja, trpljenja in upornosti neresnici. Pri Cankarju se naučim gledati človeka v človeku. Po njem se učim zaničevati omaloževanje človeka.

Študija, ki bo podana na prihodnjem večeru, je samo osvežitev spomina na našega velikana moderne ob pravkar minuli devetdesetletnici njegovega rojstva.

V Ameriki, kamor so odhajali Cankarjevi ljudje, ker zanje doma ni bilo kruha, ali ker so si želeli prijaznejšega sonca ali brezkončne svobode, ne smemo pozabiti na Kurenta, ki je naš slovenski boter veselja in bridkosti, boter sladkega spomina.

Cankarjev človek je danes bolj aktualen kot kdajkoli.

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA

Literarni odsek

Deveti kulturni večer bo v soboto dne 3. septembra 1966 ob 19. uri v dvorani Bullrich, Sarandí 41, Capital.

PODOBA O ČLOVEKU PRI IVANU CANKARJU

(Odlomke iz Cankarjevih del recitira Nikola Jeločnik)

Predava g. F. Papež

„V zadnjem času pogosto slišimo in beremo, da se slovenščina premalo spoštuje. V sami Ljubljani še tu in tam krožijo obrazci v spa-kedrani slovenščini ali kar v srbskohrvatskem jeziku. Obmejni organi v Sloveniji le redko upoštevajo ustavne določbe, po katerih je slovenski jezik na slovenskem ozemlju državni in uradni jezik. Včasih gre zgolj za indolenco, včasih za primitivno pojmovano bratstvo, včasih tudi za podcenjevanje, največkrat pa za neznanje in za premajhen posluš za stvar. Trgovska in industrijska podjetja širom po državi se le redko potrudijo, da bi embalažo izdelkov, namenjenih slovenskemu kupcu, ustrezno opremila. Žal so med temi tovarnami tudi slovenska podjetja in v kaj čudno luč jih postavlja inozemski fabrikant, ki je svoj razpršilec proti madežem opremil z lepim slovenskim besedilom na embalaži. Iste pomanjkljivosti opažamo na javnih napisih, na vlakih, avtobusih in trolebusih, v restavracijah in trgovinah, če ne drugače, v neprečiščenem jeziku. Tudi reklame so se uvrstile v sredstva, ki kvarijo, pačijo ali drugače žalijo jezikovni čut. Socialistična zveza je zaradi takih pojavov izdala znano pismo o spoštovanju slovenščine. Številni bralci pišejo uredništvom naših časnikov tudi o mrevarjeni slovenščini in zahtevajo ukrepe. Nekateri predlagajo celo, da bi sprejela slovenska skupščina poseben zakon, ki bi zagotovil slovenščini njene pravice.

Kakor vsak jezik je tudi slovenščina tisto globoko intimno občilo, ki na poseben način tesno in trajno združuje vse člane nekega narodnega občestva. To občilo je zato pri vseh narodih dragocenost prve vrste, dragocenost, ki je vir ponosa in ljubezni do zemlje, kjer narod prebiva. Jezik ni samo govorica, jezik spada k samemu bistvu našega obstoja, jezik je del naše osebnosti. Ni treba biti posebno dober opazovalec, da doženemo, kako tisti, ki ne spoštujejo svojega jezika dovolj in ki se jim ne zdi vredno govoriti v lepem jeziku, navadno niso osebnosti.“

F. r. Novšak

(Delo, 18. avg. 1966)

Naši naročniki so doslej prejeli že pesniško zbirko Ivana Hribovška „Pesem naj zapojem...“, dalje Karla Mauserja zaključni tretji del romana „Ljudje pod bičem“ in Meddobje IX, 1-3; lepo prosimo, da bi nam nakazali zaostali del naročnine, če bi še bili v zamudi. Knjigi „Ljudje pod bičem“ smo povsod priložili računski izpis. Ker izhaja GLAS v okviru naročnine, mnogi ga pa prejema brezplačno z namenom, da bi bili obveščeni o našem delu in se nam pridružili kot redni naročniki, vse lepo prosimo, da bi za kritje stroškov nekaj nakazali za njegov tiskovni sklad.

CORREO
ARGENTINO
SUC. 6

TARIFA REDUCIDA

CONCESION 6228

R. P. I. 847847

Vinko Brumen

NA POTI

V berivu zadnjega časa sem našel tudi ta dva stavka iz navodila kardinala Döpfnerja za pravilno zakonsko življenje: "Odgovorni zakonci, ki čutijo, da se morajo zateči k protikoncepcijskim dejanjem, ne lahkomišelnost in redno, temveč kot k obžalovanju vredni skrajni rešitvi, smejo verovati, da se s tem ne izključijo iz občestva. Priznali bodo v vsej ponižnosti, da so še samo na poti k zrelosti zakonske ljubezni v polnem soglasju z voljo božjo in da se morajo povsem pošteno truditi, da z vso svojo ljubeznijo odgovarjajo ljubeznivemu vabilu božjemu." (Criterio XXXIX, št. 1498, str. 293).

(Na žalost se mi s kardinalovimi besedami godi kakor z Aristotelovimi spisi v srednjem veku: imam le besedilo v španščini, ki je bilo pripravljeno po francoskem in to po angleškem prevodu prvotnega nemškega teksta.)

Ne mislim pa razpravljati o zakonski ljubezni. Naj o tem govore sposobnejši in bolj pripravljeni. Zato me tudi ne moti dejstvo, da je kardinal kasneje izjavil, da one besede, ki jih niti ni sam napisal, izražajo le osebno sodbo, dano kot pastoralno navodilo, ki ni bilo namenjeno objavi. (Criterio XXXIX, št. 1500, str. 373).

Kar mi v kardinalovih besedah daje povod za to gloslo, je umevanje človeškega življenja kot nečesa, kar ni popolno, še ne ustreza povsem zahtevam, v tem primeru npravnim, ker ne more, ker to ni vedno v človekovi moči, vendar pa človek mora k tej popolnosti težiti in jo iskati. Ker človeško življenje ni popolno, izkazuje pege in pogoške, ki to so in to ostanejo, a katere moramo skušati umeti, ker se jim vsaj v skrajnih primerih ni mogoče izogniti. Skratka, kardinalove besede izpričujejo umevanje, da marsikdaj ne moremo biti popolni, kakor bi radi bili, in da utegnemo biti mi sami, ki to najbolj čutimo, najbolj obžalujemo in pod tem najbolj trpimo. Zato tedaj ne zasluži- mo obsodbe, temveč potrebujemo razumevajoče pomoči, da bomo mogli šibkost in nepopolnost premagati in doseči višjo obliko popolnosti, čeprav na zemlji pač nikoli zares popolne popolnosti.

Ponavljam tudi v tej zvezi besede kanonika J. Leclercqa, ki sem jih navedel že na drugem mestu: „Kristus nas uči, naj težimo k popolnosti, ne da naj jo dosežemo — na zemlji je nedosegljiva —, naj neprestano težimo k njej, k cilju, ki ga nikoli ne ostvarimo, pa zmeraj iščemo.“ (Eloge de la paresse suivi de quelques autres. Tournai 1962, str. 85). Kristus ve, da smo tukaj le na poti, da se največ moremo le truditi za popolnost. Zakaj tedaj ljudje tako često tega ne moremo umeti? Vsaj tedaj ne, kadar sodimo druge.

Zakaj se ne znamo postaviti na bolj razumevajoče stališče, kadar sodimo svojega bližnjega? Zakaj češče ne pomislimo, kako bi mi ravnali v njegovem položaju? Mar sem jaz zato že kaj boljši, ker še nisem prišel v položaj, ko bi ne videl nobenega izhoda, ki bi bil povsem neoporečen? Ali pa bi videl kakšnega, a ne bi imel možnosti ali moči zanj? Ali kdaj pomislimo, da bi se jaz morda še slabše odrezal, če bi prišel v položaj, v kakršnem je moj bližnji?

Krepkodušni govor, ki ga je imel v nedeljo 31. julija kardinal Štefan Wyszynski v cerkvi Jozefowega v delavskem obmestju Varšave, je vzbudil izredno živo pozornost v katoliških in tudi tem nasprotnih osredjih.

S prežaljenim, toda odločnim glasom je kardinal-primas dejal: „Slišali smo reči, da je bila izrečena smrtna obsodba zoper Cerkev na Poljskem. Toda Cerkev ne bo izginila, čeprav se ta čas dejansko izvaja zelo nadrcben in obsežen program laicizacije in ateizacije našega življenja. Ne verjemite tistim, ki tajijo obstoj takih programov; jaz sam sem jih videl s svojimi očmi. Ne dovolite nikomur reči iz strahu, da to ni res. Imam dokaze in jih vam bom kmalu predložil.“

Besede poljskega primasa nagibajo k misli, da je poljska katoliška cerkev dobila v posest nove zaupne dokumente o verski politiki režima, podobno kakor so pred dvema letoma prišli po skrivnostnih poteh v roke katoliške hierarhije tajni dokumenti, označeni z značko „Morawsky“, ki jih je čez nekaj časa kardinal-primas poslal predsedniku ministrskega sveta skupaj z enim izvodom okrožnice „Pacem in terris“ Janeza XXIII. Ti dokumenti so bili pozneje objavljeni na zahodu.

Priložnost obznaniti namere režima zoper katoliško cerkev, je kardinalu dala posvetitev nove cerkve, ki je bila sezidana v Jozefowu, petnajst milj od središča poljskega stolnega mesta.

V svojem govoru je kardinal Wyszynski omenil tudi vprašanje zidanja novih cerkva: „Imamo veliko premalo cerkva, toda ne zato, ker ne bi imeli tvarnih sredstev zanje ali ker ne bi imeli potrebe zanje. Vzroki temu so čisto drugi in niso odvisni ne od mene ne od duhovnikov ne od vernikov. V tem je dodatni dokaz za sovražnost nasproti veri. Posebno mladina je izpostavljena odločni dejavi v uresničevanju programa laicizacije. 'Oni' hočejo, da mladina pozabi Kristusa in religijo. Toda jaz nimam nezaupanja v mladino. Jaz vem, da nje duša čuti lakoto po Bogu in resnici. Vem, da bo znala zmagati nad vsako oviro, tudi nad ovirami sovraštva, laži, jeze.“

Vprav v nedeljo zjutraj je dnevnik „Zycie Warszawy“ priobčil uvodnik, ki ponavlja bistvene ideje iz Gomulkovega govora 21. julija. Zelo nabija na tem, da „se država bojuje in se bo bojevala na najbolj odločen način zoper izrabljanje verskih čustev in obredov za politične namene, ki so v nasprotju z interesi Poljske“.

Ponovno je v uvodniku zoperstavljeno „državotvorno in patriotično zadržanje večine klera, ki se čuti povezanega z ljudstvom in državo“ zadržanju vodstva episkopata. Omenja se tudi postavitve spomenika Janezu XXIII. v Wroclowu (ceremoniji je poljska televizija dala za prenos pol ure na razpolago) in se ob tem spet ponavlja občutek „nekaterim cerkvenim dostojanstvenikom“ — posebno wroclowskemu nadškofu Komineku — „da terjajo od župnikov, naj v svoji službi ne spoštujejo veljavnih zakonov in predpisov, da izvršujejo nad njimi pritisk in da jim groze s cerkvenimi kaznimi“. „Ti škofje dajejo celo ukaze, ki so v nasprotju z odloki države. Delajo težave z vsemi sredstvi duhovnikom, ki so lojalni do ljudske Poljske. Vendar ti napor, ki merijo na organizacijo odpora zoper državo, prinašajo le bedne rezultate.“ Uvodnik namenoma pomešuje vero in politiko in podtikuje poljskemu episkopatu kar organizacijo rezistence. Na tem področju vodstvo cerkve na Poljskem ne išče nobenih rezultatov.

knjige in revije

„NOSOTROS ACUSAMOS“... je naslov brošuri v kasteljanščini, ki jo je sestavil Slovaški osvobodilni svet (Consejo Eslovaco de Liberación) in jo izdal na 38. straneh istočasno v sedmih glavnih mestih držav na kontinentih, kjer se nahaja slovaška emigracija (l. 1965). Je to pravno strokovnjaško sestavljena Okrožnica Slovaškega osvobodilnega sveta proti zadržanju Slovaške republike l. 1945 in sedanji nadvladi tujega despotizma na Slovaškem. Obtožba našteva natančno po paragrafi določene prekrške proti mednarodnemu pravu in določbam mednarodnih deklaracij, kakor so Atlantska karta, pravila Društva Narodov, Deklaracija o človeških pravicah, o genocidu in vse, kar se je nepravilnega dogodilo Slovačkom od l. 1939, oz. od jeseni 1944 do sedaj v Češkoslovaški. Citirane so še odločbe, po katerih se je vršil razvoj od razbitja Slovaške republike do vedno večjega sedanjega kolonizacijskega sistema na Slovaškem, obenem pa tudi vse pritožbe, ki jih je ta Slovaški osvobodilni svet v emigraciji dozdaj že poslal na razne mednarodne politične forume. Na teh 38. straneh je vsa sinteza krivic, pa tudi pritožb, utemeljenih s paragrafi, z namenom, da zainteresira mednarodni svet za popravilo krivic, ki jih trpi slovaški narod, za njegovo državno samostojnost, za svobodno in demokratično Slovaško, kar bi bilo v prid človeštvu in humanizmu še posebej. Brošura priča, kako je slovaška emigracija, dasi zelo majhna, izredno budna za vse krivice, ki jih narod trpi doma, ter kar najhitreje reagira nanje pri svobodnem svetu in ustanovah, ki imajo na skrbi svetveni red in mir. V tem bi nam bil lahko v zgled!

Zopet mislim tukaj na našega Janeza Ev. Kreka. Če bi bil tudi res zagrešil vse, kar se mu je očitalo, ali je zato že zaslužil tako strogo sodbo? Ali ni tudi on bil le na poti, tudi on še človeški, tudi on, pri vsej siceršnji veličini, padljiv? Kdo ve, koliko se je trudil, da bi se tisto ne zgodilo, kdo ve, koliko krat se je nevarnosti srečno izognil, kdo ve, koliko krat je morebitne padce bridko obžaloval, kdo ve, kako pokoro je zanje delal? Zlasti pa, kdo ve, ali bi v njegovem položaju, notranjem in zunanjem, z njegovim naravo in v njegovih okoliščinah in skušnjavah, mogel ostati popolnejši? Da se razumemo: eno je ugotavljati, drugo pa obsojati.

V odprtem pismu na Tita, ki ga je za rimsko "La Fiera Letteraria" prve dni avgusta objavil ves svetovni tisk izven komunističnega področja, je prof. Mihajlov napovedal sestanek v Zadru od 10. do 13. avgusta, kjer bo s svojimi somišljeniki ustanovil svoboden opozicijski časopis.

Dne 5. avgusta je Mihajlov v intervjuju za septembrsko številko graškega časopisa „Wort in der Zeit“ izjavil, da bi bila mogoča, ako se razmere ne bodo poostriale, ustanovitev demokratične stranke v dveh, treh letih. Tita je označil za „liberalnega človeka, relativno liberalnega vsaj za Jugoslavijo“, vsekakor je „manjše zlo“. Predvideva boje za Titovo nasledstvo, „toda potem bo prišel Djilas“.

Dne 8. avgusta, v ponedeljek, popoldne je bil Mihajlov v Zadru aretiran. Okrožno sodišče v Zadru je kot osnovo pripora navedlo čl. 292-a kazenskega zakona, ki „razširjanje neresničnih vestí“ kaznuje z zaporom do enega leta. Nek zastopnik oblasti pa je povedal, da je bil Mihajlov priprt, ker ga je bilo treba zaščititi pred ogorčenjem ljudstva, ker je pisal protidržavne spise, ker je pripravljaval opozicijsko zborovanje.

Dne 9. 8. je besednik oddelka za notranje zadeve v zadarski občini izjavil, da je prebivavstvo mesta zelo ogorčeno nad delovanjem Mihajlovega skupine, mestna organizacija partije pa je sklenila, sklicati miting, ki naj pretrese „primer Mihajlova“. Dopoldne je prišel v stanovanje Mihajlova nek policijski uradnik, ki je članom predlagateljskega odbora sporočil, da jim oblasti ne morejo zagotoviti varnosti, če bodo nadaljevali s pripravami za napovedano konferenco. Od šestnajst proponentov jih je bilo v torek v Zadru osem. Začeli so preudarjati možnosti, da se bi sestanek ne vršil na stanovanju Mihajlova, temveč v neki restavraciji na robu mesta, pa da bi ga končali že 12., in ne v soboto. V torek se je tudi izvedelo, da je policija ob hišni preiskavi 29. julija zaplenila vse rokopise Mihajlova.

Zvečer 9. 8. so člani pripravljalnega odbora: Marjan Batini, Daniel Ivin (oba docenta na zagrebški univerzi), Franjo Ženko (lektor na univerzi v Zadru), Nikola Čolak (z Instituta za zgodovino delavskega gibanja v Zagrebu), in Predrag Ristić, arhitekt v Beogradu), izročili časnikarjem izjavo o položaju v Jugoslaviji: „Komunistično vodstvo države ima zaradi zmedenega in oportunističnega ravnanja le malo šans, rešiti nacionalni problem Jugoslavije. Četrto stoletje komunistične oblasti je prine-

slo izgubo demokracije.“ Izjava očita partiji, da skuša „vse zasluge za narodno-osvobodilni boj, ki pripadajo ljudstvu, lastiti si sebi“. Glede zunanje politike se skupina Mihajlova priznava k sedanjemu belgrajskemu kurzu. Titu pripisuje odločilni pomen in zgodovinsko veličino.

Protestnega zborovanja zoper Mihajlova, ki so ga sklicali v torek zvečer zadarski komunisti, se je udeležil tudi prof. Daniel Ivin, ki pa je moral oditi iz zborovalnega prostora, ko se je zglašil k besedi v brambo prijatelja. Zborovanje je sklenilo, naj državni pravdnik obtoži Mihajlova protidržavnih spletk, ki mora biti obsojen na ječo in na izgon iz Zadra. Govorniki so trdili, da je Mihajlov plačanec Združenih držav in ima v zamejstvu naloženih 50.000 dolarjev.

Dne 10. 8., v sredo je nepričakovano upravna oblast v Zadru formalno dovolila pripravljalnemu odboru sestanek, ki naj na njem legalno sklepajo o ustanovitvi opozicijskega časopisa. Hkrati pa je oblast opozorila predlagatelje, da odklanja sleherni odgovornost za možne incidente in za varnost udeležencev sestanka.

Isti dan je bil uveden kazenski postopek zaradi „zlohotnega razširjanja neresničnih informacij“ zoper zagrebškega profesorja literature, osemindvajsetletnega dr. Marjana Batinića, prvega namestnika Mihajlova in prvega podpredsednika pripravljalnega odbora. Ostal pa je Batinić naprej še na svobodi. Ker je policija ta dan vnovič preiskovala stanovanje Mihajlova, se je Batinić mogel razgovarjati s tujezemskimi časnikarji le pred vrati Mihajlovega stanovanja. Ni še vedel, če bo naslednji dan, 11. 8., prišlo do sestanka.

Zvečer 10. 8. je bil tudi aretiran Batinić; kot je sam sporočil svojim prijateljem, je bil priprt zaradi nekega članka, ki ga je bil napisal pred petimi meseci, pa sploh še ne objavil.

Obenem je oblast zapečatila stanovanje Mihajlova in pozvala drugega podpredsednika odbora prof. Ivina, naj ji izroči ključ. Mihajlovu pa je zadarsko sodišče podaljšalo pripor za nedoločen čas.

V takih razmerah je pripravljalni odbor opustil svoj načrt, da bi v četrtek 11. avgusta na sestanku sklenili ustanovitev časopisa „Slobodni Glas“. Sporočil je, da bodo vložili pri oblasti prošnjo za tak časopis.

Dne 11. 8. je tisk v Jugoslaviji prvi pot poročal o zaporu Mihajlova.

— Pisatelj Wladislaw Machejek, glavni urednik tednika „Zycie literatury“ v zadnji junijski številki, ko analizira psihološko in politično situacijo sedanje Poljske, ugotavlja: „Revolta zoper socializem se ustvarja z molkom.“ Govori o utrujenosti „ljudi, ki so se vdali pobitosti, ker so se nakrat ovedli svojih razočaranj“. Zlasti mladina „dvomi o superiornosti socializma.“ Machejek, ki je član partije, povzema sodbe tendence, ki je prevladala na zadnjem plenumu partijske organizacije v Krakovu, da so tega položaja krive „birokracija“, „neodgovornost“ in „indiferenca, ki zanjo zgledi prihajajo od vrhov“. Pri tem navaja primere, ki so bili omenjeni na krakovskem plenumu. Analiza mu od-

krije kot značilna znamenja sedanjega stanja: „negibnost“, „ideološki zastoj“, „težnja, izmotati se že iz težavnih zadev“, „moralno brezžutnost“, „neodločnost“. Vse to vodi nekatere do tega „da plavajo v motnih vodah, kjer ni mogoče razpoznati njihovega lica“, druge k temu, da „so dvoobrazni“, spet druge k temu, „da so na vojski, pa spijo doma.“ Zavarovati se hoče pred reakcijami na njegovo kritiko, zato poziva: „Nehajmo se razburjati, kadar o nekaterih problemih slišimo glasove, ki se ne skladajo z glasovi funkcionarjev in konformističnih informatorjev, kateri tolčejo po bobnu optimizma.“ Partije so povsod v krizi, intenzivnost poljske krize je še posebej pogojena od odločnega in jasne-

— Prof. Hubert Jedn, emeritirani ordinarij na katedri za cerkveno zgodovino bonnske universe, je bil odlikovan z Velikim križem z zvezdo Reda za služnih Nemške zvezne republike. Visoko odličje je enemu prvih živečih cerkvenih zgodovinarjev podelil v imenu predsednika Luebkeja, minister za kulturo prof. Mikat. Hubert Jedn je bil rojen 17. 6. 1900 v Šleziji (tedaj Grossbriesen); od 1918 do 1923 je študiral teologijo na univerzah Breslau, Muenchen in Freiburg i/Br, od 1926 do 1930 je delal v vatikanskem arhivu. Tedaj je postal docent na šlezijski univerzi, pa se po treh letih spet vrnil k arhivskim študijem v Rim. Uvrstil se je med sodelavce kritične izdaje aktov tridentskega koncila „Concilium Tridentinum“ Goeressove družbe. Leta 1939 je moral emigrirati, v Rimu je kot bibliotekar v Campo Santo Teutonico začel pisati zgodovino tridentinskega koncila. „Geschichte des Konzils von Trident“; obsega štiri knjige in je standartno delo o tem prevažnem cerkvenem zboru, vzgled vseh novjših koncilskih zgodovin. Leta 1949 je bil povabljen na univerzo v Bonnu. Leta 1955 je prevzel vodstvo zbirke katoliških teologov iz reformacijske dobe (Corpus Catholicorum). Jedinovo poglavito torišče je zgodovina 15. in 16. stoletja; tu je prva mednarodna in od vseh konfesij priznana avtoriteta. V zgodovinopisju je uveljavil spoznanje, da je pred reformacijo (protestantov) in hkrati z njo obstajala katoliška reforma. Ob njegovi petinšestdesetletnici so izšle (pri Herderju) izbrane razprave in predavanja Jedinova v dveh zajetnih zbornikih. V prvem zvezku so njegovi prispevki k problematiki cerkvene historiografije, k zgodovini Italije in papeštva ter k zgodovini Nemčije, Zapada in svetovne cerkve (512 str.), v drugem zvezku (640 str.) so Jedinovo doneski k zgodovini koncila in cerkvene reforme. Zbornika sta izšla pod naslovom „Kirche des Glaubens — Kirche der Geschichte“. Hkrati je izšel tudi zbornik razprav v čast Jedinu „Reformata Reformanda“ (1464 str.) ki sta ga uredila trierski profesor cerkvene zgodovine Erwin Iserloh in ordinarij za cerkveno zgodovino v Saarbrückenu Konrad Repgen.

— Koprski muzej je priredil priložnostno razstavo istrskih noš in sicer brško nošo, ki so jo ženske nosile v 19. stoletju ženske v trikotu slovenske Istre med Dragonjo, Slavnikom in Škednjem, ter medrjersko nošo, značilno za okolico Trsta, od Bazovice do Nabrežine. Razstavo je pripravila kustos muzeja Helena Šimunka in slovesnost je bila za začetek VII. folklornega festivala, ki se je začel 27. julija v Kopru. Poleg tega so po izložbah trgovin razstavili razne narodne noše iz drugih predelov Slovenije. Isti dan je bila zvečer že prva prireditve festivala in je prva nastopila skupina iz Portoroža z vencem pesmi in plesov, ki so tipični za slovensko Istro. Zapisala jih je Tončka Maroltova v Kozini, Ospu, Borštu, Padani, Vukih, Šmarjih in Dvorih. Zatem je plesala tudi skupina iz Raše in Medulina. Medulinsko odlikujejo domiselnost, bogatost in pestrost plesnih figur. Na prireditvi sta sodelovali še skupini italijanske manjšine iz Vodnjana ter Galizana.

MECENSKI DAROVI: za Slovensko kulturno akcijo: g. N. N., Bs. Aires, 8.000 pesov (osem mesečnih obrokov); za tiskovni sklad GLASA: g. X. Y. Bs. Aires, 14.000 pesov.

ZA TISKOVNI SKLAD GLASA so darovali: G. Pipp Dušan, Avellaneda, 340 \$; g. Kranjc Gabriel, San Andrés, 40 \$; g. Stanko Marinček, San Martín, 100 \$; g. N. N., Buenos Aires, 200 \$; č. g. Škerbec Jože, Lomas de Zamora, 200 \$; g. Kobi Marjan, Buenos Aires, 1000 \$; g. Žnidar Ivan, „Los Alpes“, Carapachay, 500 \$\$; g. Hirschegger Rudolf, Mendoza, 700 \$; g. Heller Dorjan, Buenos Aires, 720. \$; g. N. N., Avstrija, 200 avstr. šil.; g. dr. Fr. M., Buenos Aires, 500 pesov. Vsem prav lepa hvala!

SLOVENSKI KULTURNI AKCIJI, Buenos Aires, Argentina. — Najiskreneje se zahvaljujem za knjigo *Hribovskih pesmi*. Nov dokument je, ki priča, kako dragocene ljudi nam je ubila komunistična revolucija. — S prisrčnimi pozdravi Vaš Miha Krek. Cleveland, 22. julija 1966.

SLOVENSKA LIRIKA NA KOROŠKEM

Dunajski svobodni kulturni tednik „Die Fursche“ je 23. julija svojo literarno stran posvetil slovenski liriki na Koroškem. Dr. Reginald Vospernik je zanjo prevel po eno pesem Valentina Polanška (Kmetova podoba), Miška Mačka - Karla Smolleta (Pot), Erika Prunča (Miklova Zala) in priobčil nemško prepesnitev narodne Soldaške pesmi, ki jo je oskrbel Alfred Bulter Moscon. Vospernikova zasluga je tudi v najboljšem pomenu besede informativni članek „Iz avstrijskega juga — Misli k slovenskemu pesništvu na Koroškem po 1945“, ki poudarja usodnost izolacije koriških Slovencev po odločitvi Slovenije od Avstrije. Nastala je tipična getška situacija, kjer je mogla uspevati le pičla kulturna ustvarjalnost, ki pa je nujno imela provincialističen značaj. (Kot eden najbolj odločilnih vzrokov bi bilo mogoče v tej zvezi pokazati tudi na načrtno raznarodovalno politiko vseh avstrijskih režimov med obema vojskama.) Pojav „Mladja“ Vospernik ocenjuje kot „krčevit poizkus mladih moči prebiti bariere kulturnega in narodnega gheta“. Rezultat ostre reakcije na provincialistična literarna prizadevanja in generacijskega trenja je bil „koroški literarni spor“ ob vprašanju, ali morajo mladi littrati pisati na ljudstvu umeven način. Danes je spor po Vospernikovi analizi že veliko izgubil na ostrini. „Mladjevci“ so povečini izšli iz časopisov, ki so bili ustanovljeni takoj ob koncu druge velike vojske: „Vera in dom“, semeniški „Kres“, „Se-tev“ na celovškem učiteljskišču. Prikazana sta tudi dva pesnika izven kroga „Mladjevcev“: Milka Hartman („Moje grede“ 1952) in Valentin Polanšek („Grape in sonce“, 1953). Objavljene so tudi fotografije obeh omenjenih pesnikov, pa tudi Florijana Lipuscha (urednika Mladja). Karla Smolleta in Erika Prunča.

— Izšel je novi zvezek zbornika „Kraljestvo božje“. Trinajsti letnik je izdal Apostolstvo svetih Cirila in Metoda in sta ga uredila dr. Stanko Janežič in dr. Janez Vodopivec, opremil pa Avrelj Lukežič. Na uvodnem mestu prinaša slovenski prevod „odloka o ekumenizmu“, ki ga je papež Pavel VI objavil po sklepu vesoljnega cerkvenega zbora. Dalje sledi članki: „Kaj je prinesel II. vatikanski vesoljni cerkveni zbor“ (dr. Janez Vodopivec), „Papež Janez XXIII, kot apostol nove krščanske dobe“ (Anton Koren SJ), Ob smrti p. Prešerna je napisal spominski članek dr. Stanko Janežič in opozoril zlasti na monografijo Franceta Dolinarja o velikem slo-

SLOVENSKI PORTRET V ARGENTINI

Portret je „pokrajina“, ki zahteva od slikarja posebno oster čut za dojemajo oblike in vsebine. Umetnik, ki hoče obvladati „pokrajino“, kjer prebiva človeška duša, mora znati odkriti, razmejiti in si osvojiti obnem abstraktne in konkretni predele, vidna in skrita bivališča, zajeti mora lirično in epsko vsebino izraza. Pri razstavi slovenskega portreta v Argentini, 20. — 28. avgusta, smo imeli priložnost opazovati, koliko je bilo kakemu umetniku dano približati se esenci človeka — zunanjemu podobnosti, ampak notranjemu utripu življenjskih svetlob in senc.

Kolikor toliko celotno umetniško rast na tem področju je bilo mogoče zasledovati samo pri akad. slikarici *Bari Remec*, ki se z izrednim zanimanjem posveča raziskovanju teh skrivnostnih „krajinj“ človekovega obraza. Nad dve tretjini razstavljenih del je bilo njenih! Videli smo, kako se impresionistična, sanjava podoba sestre Lad preko poznejših, ostrejših črt ekspresionističnega izraza kristalizira v žlahtnejše oblike, ki govore nov jezik metafizike. Tako je na tem najnovejšem odkritem previstu ki ga bo gotovo še osvajala, Indijanec Pilaga dovršen in osebnostno občuten lik.

Pri dveh razstavljenih umetninah starejših mojstrov smo mogli opazovati ravno težno kompozicijo (*France Gorše: Robert Petriček*), ki je včasih celo preveč uravnotežena in dosežena v primeri z novimi smermi. Zanimiva redkost je med nami *Mateja Sternena* portret Rude Jurčeca s svojo doživeto, življenjsko plastiko in široko simfonijo barv. Staro šolo je zastopalo tudi šest portretov *Marijana Koritnika*. K me je ta slikar nekoč povabil, da sem si ogledal njegova dela, sem strmel s kakšno ljubeznijo in minucioznostjo so nastajali ti portreti. Tega je bila zmožna stara šola.

Če je portret najprej odsev umetnikovega obraza, njegovega lastnega umetniškega dosežka, velja to posebej za zanimivo skupino slikarjev, ki so izšli iz Umetniške šole SKA. Zanimiv je problem teh mladih mojstrov, ki so začeli svojo pot v krajine barvnega in oblikovnega sveta s polnim korakom, pa se že nekaj let — zdi se — ne morejo več razgledati in usmeriti. Verjetno bi s skupinskimi nastopi dosegli mnogo več. *Ivan Bukovec* se poleg umetniškega ustvarjanja udeležuje tudi široko organizatorsko in scenografsko. Portreti, ki jih je razstavil, delujejo pripovedno in ilustrativno res bogato in doseženo. Precej umerjen in ustaljen je *Andrej Makek*. Štirje družinski in en lastni portret kažejo bogat barvni sistem, ki se dobro prilaga včasih impresionističnemu razpoloženju.

Svojska plastika je Lastni portret slikarja *Teda Kramolea*. Je izraz močnejše realistične koncepcije človeka, ki mu tudi dekorativnost ni nevažna. Povsem nasproten pogled je nudila *Volovškova Žena* Majda. To je teženje v idealizem in idealizem je vedno izraz nemirnega iskanja poenostavljenih oblik, bistvenih obrisov in poti, ki jih pozna samo duša umetnikova. Ni čudno, če se včasih pokaže obraz kot konstrukcija stez in poti, ali samo kot delikatno zajet naliv svetlobe in barv. Tudi pri *Bari* je dosti takih ikonskih, idealističnih zasnutkov, ki izražajo globoko psihološko vživetje v človekovo nepoznano.

Nasproti nekoliko sredobežno in preveč intenzivno delujočim oljem, temperami in grafikam so portreti v mavcu in žgani glini — precej kompletna podoba umetniške rasti akad. kiparja *Franceta Ahčina* — ustvarjali enotno lirično duhovno dimenzijo. Ta mojster je znan po profesionalno točnem in idejno liričnem zadetku predmeta. Človek ima vtis, da tu ni nikakega iskanja več; vsa dela so v svoji melodiozni razporeditvi snovnih elementov umetniško dosežena.

Razstava je bila skrbno organizirana. Odbor, ki so ga sestavljali gg. *Marijan Marolt, Robert Petriček* in akad. slikar *Ivan Bukovec* je žrtvoval ogromno truda pri zbiranju umetnin in njihovi ureditvi v simpatični mali dvorani Slovenske hiše.

Fr. Papeš

PRIPIS: Razstava je bila deveti kulturni večer v izvedbi Umetniškega odseka. Katalog razstave je štel 87 del, a jih je bilo dodanih še nekaj. Uvodno predavanje je pripravil *Marijan Marolt*. — Slovenska kulturna akcija se sodelujočim, lastnikom razstavljenih slik in organizatorjem uspele manifestacije slovenske umetnosti najlepše zahvaljuje.

— V rimskih katakombah so odkrili doslej najdaljše stopnice. Sezidane so v spirali in jih je 99. Nahajajo se na začetku Via Ardestina, južno od rimskega obzidja, v mreži podzemskih prehodov med katakombami sv. Kalista in katakombami sv. Domitile. Izkopavanje je opravila Papeška arheološka komisija.

— Maribor ima kulturno literarno revijo z naslovom „Dialogi“. Ko je založba Obzorja ukinila prejšnjo revijo „Obzorja“, ni navedla, zakaj je prišlo do spremembe. Najnovejši zvezek revije pa prinaša posebno študijo Tarasa Kermaunerja „Morala“, kar bi pomenilo, da se je prejšnji urednik ukinjenih Perspektiv sedaj zatekel v mariborsko revijo. Esej

podaja izsledke jugoslovanskega simpozija o morali in prihaja pisatelj do zaključka, da ni izpolnil pričakovanj. Med kritičnimi zapiski je prispevek o črnogorskem pisatelju Miodragu Bulatoviču, čigar delo ni moglo iziti v Belgradu, pa pa potem že v dveh prevodih v tujino (francoski in nemški). Avtor se je podpiral s črkama OR in Bulatoviča spravi pod naslov „Zapisek o Miodragu Bulatoviču — 'mučenik' s trgovsko žilico“. S stališča mariborskega kulturnega in družbenega in ekonomskega obličja je napisan Čepičev članek Koncept za enoten slovenski prostor. Avtor se zavzema za kolikor mogoče enakomerno ter usklajeno urejanje našega nacionalnega prostora. Zelo je bila opažena tudi proza

obrazi in obzorja

PO FILMSKEM FESTIVALU V PULJU

Stara rimska arena v Pulju je bila izbrana za filmski festival; že nekaj sezon je mimo in res si je priveditev priborila velik ugled tudi med kritiki iz tujine. Ne manjka pa seveda tudi dovolj pripomb. Nabrali smo nekaj misli iz kritik in komentarjev, kakor sta jih zapisala Branko Belan (Delo, 10. avgusta) in Stanka Godnič (Delo, 6. avgusta).

Branko Belan pravi uvodoma, da je velika sprememba v tem, „da so bili nekoč sodniki na puljskem festivalu pretežno politični delavci (tu in tam je bilo kakšno zvoneče ime s področja kulture in so njihove sodbe spremljali brez ugovora, ko pa so poleg njih v žiriji začeli nastopati tudi cineasti, kritiki in publicisti, so se drznili napisati ali diskretno izgovoriti kakšno besedo dvoma in upravičene sodbe... Letos je bilo v žiriji polno imen, ki nimajo prave veljave v kulturnem življenju. To je podžigalo publiciste, da so indiskretno blatili žirijo in to že vnaprej. — Dalje se B. znaša nad organizacijo festivala; projektorji niso bili brezhibni... Odpovedali so tudi reditelji. Kakih deset minut po začetku predstave so se odstranili od vhodov in v areno se je vsulo na tisoče brezposelnih otrok — čedna vojska, ki je potem žvižgala, se klicala med seboj, delala hrup, iskala sedeže in podobno... Ni torej čudno, da so ti pripadniki „pandemonija“ nekatere izmed najboljših filmov izžvižgali... da o drugih podobnih pomanjkljivostih niti ne govorimo. — Nato B. opozarja na kvaliteto belgrajskega iz zagrebškega filma — oba sta našla pravo pot v probleme družbe in človeških odnosov... V obeh primerih je stvarnost deromantizirana in demitolizirana. Storjen je bil korak naprej, mogoče celo k pomembnejši umetnosti, kot je literatura. Znak, da se... naši cineasti obračajo proč od še veljavnih dogem o tem, kaj se sme in kaj ne. Od dvajset predvajanih filmov jih vsaj sedem zasluži vso pozornost... to je pa dovolj, celo veliko.

Stanka Godnič je svoje poročilo o festivalu razgrnila v obliki „hudomušne abecede“ in posnemamo samo nekatere: A r e n a je okrogel zid, sestavljen iz veliko kamnina in še več lukenj. Nekoč, v starih časih, so znali največjo luknjo, čisto zgoraj, prekriti s platnen streho. V atomskem in vesoljskem stoletju tega ne znamo več. B i l t e n festivala je bil zbornik tiskovnih napak. Č a k a n j e je bistven sestavni del vsakega festivala v Pulju. H u m o r je redkost puljskega festivala in zato bi ga skoraj morali iskati z lučjo. Zato se javno zahvaljujemo Vuku Babiču, ki si ga je izposodil pri starem Nušiču. J e z a je nelepa in škoduje zdravju. Zato predlagamo, da naj se ukine informacijska sekcija in pa tistih dvajset nagradnih zlatih trakov za vseh dvajset filmov, ki so bili napovedani in potem predvajani. L e p a k i so bili javno spričevalo našega filmskega (ne)okusa. P r i č r k i M pa našteje samo nekaj besed s to začetnico, ki so slavile zmagoslavje: megalomanija, melanholija, majhnost, mediokriteta... O p r a v l j a n j e pa je tako široko poglavje slehernega in še posebno našega ljubelega festivala, da bo treba misliti o posebni monografiji, ki naj uveljavi ta naš pristrčni pojav. S p r e j e m je bil v znamenju reforme in varčevanja in je bil v Pulju en sam, zato pa skoraj tako množičen kot publika sama. V bistvu je sprejem vsako leto nov rekordni dosežek v skrajšanju časa, potrebnega za izpraznitev bogato obložene mize. Letos se je potegovanje za rekord zavleklo, kajti televizija je želela posneti kulinaristično estetiko. Š u š l a n j e bo drugi del monografije o opravljanju. Vsega bogatega gradiva ne bo mogoče zajeti v eno samo knjigo. Ž v i ž g a n j e je bilo zadnje poglavje festivala. Š l o je skozi ušesa. Kako glasbeno moral biti šele žvižg, ki bo opozoril nekatera proizvodna podjetja, da so zamudila vlak, s katerim so se odpeljale v novo smer: angažiranost, ustvarjalnost, hrabrost.

Nade Gaborovič „Pred jutrom“, ki pa proti koncu izhlapi v standardnost, vendar napovedujejo pisateljici še lepo pot.

— Letos so slovenski geografi zborovali v Novi Gorici od 20. do 23. maja. Tega 7. zborovanja Geografskega društva Slovenije se je udeležilo nad 200 članov. Prvi del programa je obsegal 16 referatov, ki, so večidel obravnavali vprašanja goriške pokrajine (bolj „učeno“ pravijo: regije). Tako je dr. D. Radinja poročal o hidroenergetski izrabi Soče, S. Trošt o depopulaciji tolmnske občine, isti pojav je H. Uršič ugotovil za kobariško mikroregijo. Strokovna ekskurzija, drugi del programa, je slovenske geografe vodila v vse predele Goriške in tudi v Slovensko Benečijo. Ob zborovanju je izšla „Slovenska geografska bibliografija za razdobje 1960-1965“, ki zajema 1700 bibliografskih enot.

— Ob letošnjem festivalu v Salzburgu so se v svetovnem tisku pojavili članki, kjer se kritiki vprašujejo, kam bodo razni neveščni dogodki privedli ustanovo, ki je iz Mozartovega mesta napravila višek sodobnih glasbenih stvaritev in se

sedaj potaplja pod banalnostmi. Izgleda, da je festival prešel pod izključno vodstvo Herberta von Karajana, ki je na višku ne samo po stvaritvah, ampak tudi po problemih, ki jih izziva. Za letošnji festival so bile nastavljene vstopninam izredno visoke cene, ker je Karajan dočel, da „zamorejo visoko umetnost primerne poplačati samo visoke cene.“ Predprodaja vstopnic se je začela že 15. decembra 1965 in vključil visokim cenam, so bile vse kmalu razgrabljene. Izkazalo se je, da jih je največ pobrala skupina predprodajavcev. Vendar je bila že osnovna cena pretirana. Tako so za „Carmen“ in „Boris Godunov“ najboljši sedeži bili po 250 dolarjev (nad 60.000 pesov). Omisliti so si jih res dejansko mogli samo snobi iz ZDA, Anglije, Francije in skandinavskih držav. — Enako je bilo s sobami po hotelih. Vse je bilo zasedeno že mesece vnaprej. Avstrijska vlada in deželna vlada v Salzburgu se sedaj trudita, kako rešiti najprej umetniško poslanstvo festivala, ne pa slediti senzacijam zunanosti. Vendar je problem težak, ker je bil festival za Avstrijo tudi izredno važen vir deviz.

venskem pokojniku; sledi razprava Staneta Žuška SJ o „Škofovem nagovoru na novomašnika v ruskih cerkvenih zakonikih“, o slavnem ruskem kirurgu — škofu Vojno-Jasenitskem je napisal študijo Aleksij Markuža. Zelo bogat je pregled o dogodkih v vzhodnih cerkvah. Zbornik objavlja tudi pesem Milke Hartman „Duh edinosti“. Zvezek šteje 96 strani in ga vsem lepo priporočamo.

— „KATOLIŠKI GLAS“ (št. z dne 18. avg. 1966) je objavil daljšo poročilo o pesniški zbirki Ivana Hribovskega „Pesem naj zapojem...“. Pisec — ej pravi med drugim: „Slovenska kulturna akcija v Buenos Airesu je kot svoje šestdeseto izdanje poslala v svet zbirko pesmi doslej skoro nepoznanega slovenskega literata Ivana Hribovskega. Kot gorenjski domobranec je po koncu zmagovite komunistične revolucije v Sloveniji doživel vrnitev iz Vetrinja na Koroškem, bil zaprt v šentviški kapeli in od tam izginil neznankom. Nihče ne ve za njegov grob. Kakor Balantič spada v vrsto tistih tragično umrlih slovenskih pesnikov, ki niso doživeli 25. leta življenja. Umrl je komaj 22 let star. Kljub svoji mladosti pa je zapustil za seboj lepo število pesmi, ki jih je dr. Tine Debeljak uredil in tako omogočil, da so zagledale beli dan... Tudi v Hribovskega je živila zavest nasilne smrti in neznanega groba. Zato je tako silno v njem kričala želja po izpovedi v pesmi, da je rotil bogove same, naj mu ne odtegnejo te notranje nujnosti... tudi za ceno prekletstva more ustvarjati predmete po svoji podobi ter peti sebi in svojo melodijo... Dvajset let je Hribovskega pesem ležala v „nestrohlenem“ sru... toda zdaj... je po zaslugi dr. Tineta Debeljaka in založnice Slovenske kulturne akcije izpel pesem; čutimo njegovo zmagoslavje, višek resničnega od mrtvih vstalega: „Boj nad življenjem dobljen je.“

— Na Columbia univerzi v New Yorku je nastavljen kot eden glavnih slavistov prof. dr. Rado Lenček. Kot mlad slavist v Ljubljani je svoj čas sodeloval pri Domu in svetu, bil pozneje pri varnostnih stražah v Trstu, na kar se je umaknil v Gorico, kjer se je preživljal s kruhoborskim poklicem ter pridno zbiral etnografsko gradivo o življenju slovenskih ribičev na tržaški obali. O tem je tudi izdal pomembno brošuro. Poročen je s hčerko pesnika Jože Lovrenčiča. Po imigraciji v USA je tam doktoriral, dobil štipendijo za spopolnitev v slavističnih vedah v Evropi ter bil imenovan za rednega profesorja slavističnih ved na eni najpomembnejših ameriških univerz. Za semester 1966/67 ima napovedana naslednja predavanja: Slovanska civilizacija, Uvod v komparativno slovansko lingvistiko, Zgodovina srbskohrvatskega jezika, Uvod v zgodovino jugoslovanskih jezikov ter seminar iz južnoslovanskega jezikoslovja. Univ. prof. Radu Lenček, našemu ustvarjalnemu članu, želimo mnogo uspeha.

— Bienale v Benetkah je letos zbral umetnike iz 37 držav in je 33. dosedanja prireditelj te vrste. Po začetnih slovesnostih je prireditveni odbor objavil, da ima na vsaki bienali pribl. 370 milijonov lir izgube (pribl. 5 milijonov dolarjev), vendar pa krijejo izdatke občina in razne tujskoprometne ustanove. Vsako razstavo obišče okr. 200.000 turistov in računajo, da bo tudi letos od 3000 razstavljenih prodanih okr. 700 del, vendar cene niso previsoke; so globoko pod 100.000 pesov. Vendar si umetniki ne želijo kupcev med navadnimi obiskovalci; največje odlikovanje je, če izbere delo kaka galerija ali muzej. Kajti pri tem ne gre za dela, ampak za imena umetnikov, ki zaslužijo priti v uradne sezname umetnostne zgodovine. Prvo kritično poročilo je objavil New York Times in je bilo negativno; zapisal je, da je glavna značilnost letošnjega bienala „a dismal mediocrity“.

— Konec junija 1966 je Mestno gledališče v Ljubljani končalo sezono, ki jo je njega direktor Lojze Filipič nazval do- slej najbolj razgibano in uspešno. Gleda- lišče je v sezoni 1965-1966 naštudiralo dvanajst premier in odigralo 366 pred- stav (v devet mesecih) in opravilo 95 gostovanj. Poseben dosežek sezone je bi- lo tudi 88 ponovitev ene premiere. V pre- tekli sezoni je imelo nad 124.000 gledav- cev. Za novo sezono pa se je vodstvo od- ločilo za zmernejši tempo; bo manj pre- mier pa več predstav; tako mislijo dvig- niti kvalitetni nivo uprizoritev. Med glav- nimi napovedmi za novo sezono je pač sklep direktorja Filipiča, ki je sklenil to mesto odložiti, ker ne more opravlja- ti treh služb hkrati. Pač pa bo rad po- magal dramaturško in režisersko. Ka- kor da bi želeli po svoje ilustrirati pod- pis protokola med Sveto stolico in Bel- gradom, bodo novo sezono začeli s Hoch- huthovim delom „Namestnik božji“; delo so sicer izvajali po vseh kontinentih, vendar so povsod odklanjali Hochhuthovo zgodovinsko neresnično ter krivično po- dobo papeža Pija XII. (Po podpisu bel- grajskega protokola bo to dokaz, kako ga bodo spoštovali.) Druga premiera bo delo S. in B. Spewacha „Naši trije an- geli“, tretja pa Dürrenmattov „Mete- or“. Petnajstletnico pa bo gledališče proslavilo s ponovitvijo K reftovih „Kranjskih komedijantov“. Med moder- nimi deli bo Cocteaujeva dramska pe- snitev „Pisalni stroj“ in ost proti ver- skemu čustvovanju bodo pokazali še z izvedbo dela Diderota „Redovnica“. Iz domače dramatike pa napovedujejo: Žarko Petan piše satirični kabaret „Be- seda ni konj“, Miloš Mikeln pripravlja dva teksta in sicer satirični kabaret in komedijo, vodstvo gledališča pa se tu- di pogaja z Gregorjem Strnišo, pesni- kom moderne smeri za uprizoritev nje- gove novitete „Samorog“ in pogajanja teko tudi za nova dela V. Zupana, M. Štefana ter M. Tršaja.

— Ljubljana je priredila prvi Sere- nadni večer v Trubarjevem antikvaria- tu. Prireditelj je bila na arkadnem dvo- rišču stare Grasseljeve palače naspro- ti magistrata. O njej govore viri že v le- tu 1551 in zanjo menijo, da je v njej nekaj časa stanoval Primož Trubar. Staro glasbo iz evropskih dvorov. v 15. in 16. stoletju je izvajala skupina „Scholae labacensis pro musica anti- gua“, ki jo sestavljajo Jože Pogačnik, Franjo Bregar ml., Jože Šivic in Anton Čare. V glavnem so izvajali glasbo z dvora Filipa Dobrega v Burgundiji in dvora cesarja Maksimiljana I. Priredi- telj je imela velik uspeh in je bil koncertni prostor polno zaseden.

— Italijanska katoliška revija za slo- vanski krščanski Vzhod „Russia Cristia- na“ (VII, Marzo 1966, 3-6) se je 1050- letnice sv. Klimenta Ohridskega spomni- la tako, da je prinesla pod naslovom „San Clemente di Ochrida“ poglavje iz Grivčeve knjige o sv. Cirilu in Metodu (Celje 1963), ki govori o tem Metodo- vem učencu še pred slovanskim aposto- latom in poznejšim prvim slovanskim škofom v bolgarski državi. V uvodni opombi prevajavec izrecno pove, da je prevod iz slovenskega izvornika.

— Za vedno bolj številne turiste, ki obiskujejo dežele pod komunistično vlad- do, je Foyer Oriental Chrétien (Bruxel-

Znani časnikar François Bondy, ki je že večkrat potoval v države „sociali- stične demokracije“, je napisal (Die Welt 16. julija 1966) članek, kjer opozarja na težave pri ugotavljanju resnice v komunističnih deželah in pri pisanju o njih. Njegove misli ne bodo nekoristne tudi... slovenskim obiskovavcem Jugo- slavije.

Prva težava je v omejenosti poznanja. Sam navaja primer, kako je z nekim študentom in pesnikom obiskal študentovsko naselje v Bukarestu. „Izvedel sem, da morejo tu tisoči, ki jim bi bilo preje zaradi njih socialnega izvora to mogoče samo v izjemnih primerih, študirati na državne stroške. Toda v sobah, kjer sta nastanjena po dva študenta, mi je udarilo v oči, da ni knjižnih omar in da v edini mizi ni predalov. Nisem si mogel priti na jasno, kaj še ostane od intimnosti v shranjanju osebnih papirjev. Ali so študentje, ki tu bivajo, zado- voljni ali ne? Ali vpliva razpoloženje njihovih staršev, če so delavci v kolektiv- nih kmetijah, dobro ali slabo nanje? Mogel bi v stilu „novega romana“ opisov- ati poslopje in pohištvo, toda kaj več mi tak obisk ne da.

Ali povedo naši sobesedniki v deželah somraka, v deželah države, ki je v temelju totalitarna, čeprav je nekaj popustila v različnih formah liberalizacije, obiskovavcu to, kar mislijo. In če, koliko je to točno in tipično? Najbolj enosta- ven je stik z ministri in funkcionarji, pri katerih je treba vnaprej predstavljati, da jim nikoli ne gre samo za informacijo, temveč vedno za vplivanje. Nevarna je posebno utvara, da po taki poti več več, kot pa v resnici več.

Tudi pri intelektualcih, ki zelo kritično govorijo, je treba razločevati. V vseh teh deželah so poluradne osebnosti, ki pripovedujejo najbolj hudobne anek- dote in skrajno kritično govore o pomanjkljivosti režima. S tem delajo vtis svo- bodnega mišljenja, ki pa ni nujno pravilen, tistim drugim nameravanim infor- macijam, ki jih prinese sami v razgovor, pa dajo več verodostojnosti. Nek nar- odni ekonom iz ene izmed teh dežel mi je pripovedoval, kako je nekoč v neki javni debati zelo kritično sodil o temeljih države in gospodarstva, tako da se je bal neprijetnih posledic. Toda nasprotno: od tedaj naprej so ga vedno pošiljali tja, kjer je mogel srečavati kot paradni vzorec oficialnega nonkonformizma za- mejske profesorje in dopisnike. Ta vloga mu je tako presedala, da se je z opra- vičili vedno bolj izmikal takšnim priložnostim. V drugi deželi poznam posebno družabnega, gostoljubnega in dobrosrčnega pisatelja, ki mi je na obisku nudil toliko zanimivega in mi posvetil toliko časa, da sem šele precej pozneje opazil, kako sem zanemaril najvažnejša nova središča duhovnega življenja, in da nisem slišal niti enega imena tistih pomembnih pisateljev, ki se izogibajo oficialnih klubov in zaradi svojega neodvisnega zadržanja ne iščejo stikov.

To je samo nekaj primerov, kako težko je v komunističnih deželah izvedeti neko mero resnice. Čisto druge težave pa nastopijo, kadar gre za to, da o tem, kar smo izvedeli, poročamo. Kaj mi o teh deželah poročamo na zahodu, na to tam zelo pazijo, in sicer nič manj neodvisna inteligenca kot oblast. Isto popotno poročilo so oblasti tolmačile za nenaklonjeno, neodvisni pisatelji iste dežele pa za dokaz, da se je dal obiskovavec vjeti uradni propagandi. Povrhu taka kritika z dveh popolnoma nasprotnih si strani ni niti dokaz za to, da je bilo poročilo res točno v bistvenih rečeh.

Zelo veliko, često najvažnejše, se ne sme zapisati tako, kakor je bilo pove- dano, da ne spravimo v nevarnost tistih, ki so nam dali svoje zaupanje. Vsak dopisnik od svojih sobesednikov vedno znova sliši strašne zgodbe o kolegih, ki so po nerodnosti zlorabili tako zaupanje in svoje sobesednike spravili v nepri- jetnosti. Da se izogne tej nevarnosti in temu očitku, naj poročilo glede diskrecije gre raje predaleč kot premalo daleč. Na primer: Nek pisatelj mi pove, kako je bil prisiljen odpovedati založniku na zahodu, ki je hotel izdati njegova dela, ker je bilo uradno pisateljsko društvo mnenja, da ne predstavlja dovolj novega duha. Neki drugi mi zaupa, da se njegova vlada hvali, kako mu brez ovir pusti priobčevati knjige v tujini, da pa njegove knjige v domovini izhajajo v najmanj- ših nakladah, ki ne ustrezajo niti številu njegovih potencialnih bralcev. Take informacije bi bile zanimive, ko bi mogel navajati imena teh zelo uglednih pisateljev in natančne okoliščine. Toda s tem bi jih eksponiral in tako moram ostati pri takih splošnih podatkih, ki jim manjkajo zares prepričljive in pla- stične nadrobnosti.

Jean-Paul Sartre je nekoč zapisal, da se ne sme povedati resnica o Stalino- vih lagerjih „zato, da delavci v Bilancourtu ne bi obupali“. Ta nazor ni nikoli držal, kajti laž je bolj škodljiva kot resnica. Toda ako se vrnem iz neke dežele, kjer se trudijo za liberalizacijo gospodarstva, z vtisom, da ti naporji v sedanjih razmerah ne bodo daleč privedli in moja splošna podoba ostane pesimistična, tedaj moram misliti na prijatelje v tisti deželi, ki nočejo ali ne morejo emigri- rati in jim ne bi rad njihovega lastnega položaja v neposredni in daljni bodoč- nosti predočil ne ravno kot brez upanja. Taki in podobni preudarki odvzemo poročevavcem, ko pišejo, veliko njihove prostosti.“

Totalitarni komunistični režimi terjajo novo metodologijo časnikarskega dela. Bondyjeve članek je tehten prispevek k njej. Ker pa je vsaka metodologija samo aplikacija načel človeške pameti, bo zanimal vsakega pametnega človeka.

les) pripravil „Vade-mecum du touriste chrétien“. Žepna brošura dobro prikaže problem turizma v vzhodnih deželah; poudari, da bi mogel turizem na Vzhod biti pravo misijonstvo; dá nekaj navodil in podatkov za najbolj navadne raz- govore o verskih, etičnih in socialnih vprašanjih. Z ljubeznijo objavljeni po- datki o Sloveniji (na str. 8 je opozorjen bravec, da živi v Sloveniji po uradnem

šetju 87% ljudi, ki verujejo, da je v mariborskem malem semenišču 90 gojen- cev) kažejo, da je pri tem popotnem spremljevalcu krščanskega turista sode- loval tudi naš rojak, ki pastiruje med vzhodnimi kristjani v belgijski prestol- nici. Med velikimi božjimi potmi je poleg Czestochowe, Zagorska, Rile, omenjena tudi Marija Pomagaj na Brezjah (str. 13).

SLOVENSKA KNJIŽEVNOST V PREVODIH

Pomurska založba v Murški Soboti je izdala v madžarskem prevodu zbirko Seliškarjevih zgodb „Vesele in žalostne o mulah“. Prevredel jih je Bodrits Istvan, ilustracije pa so povzete po slovenskih izvirnikih. — Založba „Kultura“ v Skopju je izdala v makedonskem prevodu zbirko mladinskih pesmi Kajetana Koviča pod naslovom „It-ricata Mica“. Pesmi je prevedel Gane Todorovski in napisal tudi spremno besedo o slovenskem pesniku. — „Hapoeel Hazair“, tedenska revija izraelske socialistične stranke, je objavila nekaj prevodov iz slovenske poezije. Za podlago si je izraelska pesnica Pawh Šalev-Toren vzela angleško izdajo sodobne slovenske poezije, kakor so jo na blejskem kongresu PEN delili med tuje udeležence. Dosedaj so objavili v tedniku po dve pesmi Mateja Bora, Ade Škerl in Ivana Minattija. — Zagrebška založba školska knjiga je natisnila tretjo izdajo zbirke „Prepjevi iz slovenske poezije“. Prevode je oskrbel bivši lektor hrvaščine na ljubljanski univerzi Branimir Žganjer. Prevedene so pesmi Franceta Prešerna (15), Frana Levstika (6), Simona Gregorčiča (8), Antona Aškercja (12), Otona Župančiča (22), Alojza Gradnika (9) in Mateja Bora (6), drugi pa imajo po pet pesmi ali

manj. Nekatere pesmi sta prevedla tudi Gustav Krklec in Nikola Miličević. V Moskvi je izšel pri založbi „Hudožestvanaja literatura“ izbor pripovedne proze Miška Kranjca „Ja ih ljubil“ (280 strani). Naslov je vzet po eni Kranjčevih zbirk („Imel sem jih rad“), vendar to ni prevod te zbirke, marveč so v knjigi tudi nekatere novele in povesti in prejšnjih pisateljevih del. Spremno besedo je napisala M. Ryžova. Knjiga je izšla v nakladi 30.000 izvodov. Pri isti založbi je v Moskvi izšel tudi izbor poezije pod naslovom „Stihi družej“. V njem so na 320 straneh pesmi nekaterih lirikov Bolgarije, Madžarske, Poljske, Romunije, Češkoslovaške, Jugoslavije in NDR. Slovensko poezijo zastopajo: Matej Bor (2), Lojze Kraker (1), Janez Menart (1), Ivan Minatti (1) in Tone Pavček (1). — Zagrebška revija „Forum“ je v št. 1-2 tekočega letnika objavila v prevodu Ivana Brajdića 15 pesmi Kajetana Koviča. Pri Zagrebški založbi bo izšel v prevodu Vladimira Kavčiča roman „Od tu dalje“. Skopska založba „Kočo Racin“ je v zbirki školska knjiga izdala izbor Prešernove poezije. Večino pesmi je prevedel Gane Todorovski, zbirko pa je uredil in uvod napisal dr. Aleksander Spasov.

— V zadnjih letih je kulturniški aparat italijanske partije obvladoval podeljevanje obeh v Italiji najbolj cenjenih Literarnih nagrad „Strega“ in „Viareggio“. Toda Premio Strega 1966 je dobil Michele Prisco za roman „Una spirale di nebia“ (Meglina voba), čeprav so komunistu zapisani razsojevalci hoteli podeliti nagrado pisatelju Calvinu za neko povprečno zbirko povesti. O Priscovem romanu trdi kritika, da je vstopil v avtoriteto v zgodovino dvajsetih let po 1946. Pač pa je Premio Viareggio 1966 (tri milijone lir) prejel pesnik Alfonso Gatto, kandidat partije, in ne romanopisec Bevilacqua, kakor so vsi pričakovali. V ozadju je odločevala tudi založniška politika; ker je že Streggo dobil pisatelj, ki ga je založil Rizzoli, je nenapisani zakon italijanskih literarnih nagrad zateval, da drugo najbolj vidno nagrado prejme založenec drugih velikih knjigar-skih podjetij. Alfonso Gatto je 1935 začel kot trobentač fašizma in potem delal v Ufficio Propaganda, konec vojne se je vpisal v PCI, nato nekaj časa pisal v liberalno „Epoca“, za tem v La Pirov „Giornale di Mattino“, odkar je pa Nenni v vladni koaliciji, pa pripada socialistični stranki. To prestopanje je za italijansko literatstvo tipično.

— „Trajna vzpostavitev svetovnega miru je odvisna od razvoja Rusije k avtentičnemu liberalizmu.“ Tako sodi bivši britanski diplomat, v prostih urah pa tudi pesnik in literarni kritik, Robert Conquest, ki se je nazadnje specializiral v kremlinologijo v pred kratkim izdani knjigi „Russia after Khrushchev“. Tak razvoj nikakor ni nemogoč — tako misli pisatelj studije v pohruščeviski Rusiji — more se izvršiti zunaj ali znotraj komunistične stranke. V zadnjem primeru, ki je bolj verjeten, pod pogojem, da se izpremene komunistične institucije in mišljenje v znatni meri. V vsakem primeru pa, tako misli Conquest, tako demokratizacija kakor dezintegracija sistema podstavlja, da Zapad trdno vztraja pri politiki preprečevanja sovražnikovega gi-

banja, v politiki „containmenta“. Med različnimi hipotezami o bodočnosti Rusije Conquest ne izključi popolnoma nobene, celo hipoteze o razdelitvi ne. Opo-minja, da miroljubna zunanja politika ne sovpada nujno z osvobodujočo notranjo politiko. Beria je bil gotovo pripravljen, iti mnogo bolj daleč po poti kompromisa z zahodom, kakor pa Hruščev. Kajti nesporen diktator more doseči od svojih čet vse, kar hoče. Pred hipotezami o bodočnosti razgrne avtor probleme sovjetske vlade in razloge Hruščevega padca. Kot večina specialistov misli, da je bila tista kaplja, zaradi katere je šla voda čez rob posode, Hruščeva prizadeva, da bi spravil svojega svaka Adžubeja v vodstvo stranke. Knjiga podaja tudi seznam biografij vseh sedanjih tekmecev. O sedanjih vodstveni ekipi meni, da ni prepričala. Sovjetski družbi skoraj na splošno pripisuje težnjo „k udobni ter manj napadalni in revolucionarni državi“

— V intervjuju, ki ga je 22. junija dal Radiju Svobodne Evrope bivši šef poljskega vojaškega odposlanstva v Zpadnem Berlinu, Wladislaw Tykocinski, ki je lani izbral svobodo, je odkril načrt Gomulke, ustanoviti federacijo iz štirih držav v severnem delu evropskega socialističnega tabora. Prvi tajnik poljske partije je prvič 1959 predlagal, naj se Sovjetska zveza, Poljska, Češkoslovaška in Vzhodna Nemčija združijo v federacijo. Bivši poljski diplomat, trdi da naj po Gomulkovi misli ta federacija „pripomore, ohraniti edinstvo v komunističnem taboru ali pa vsaj v delu, kjer se je mogoče rešiti.“ Na kongresu poljske kompartije 1964 je Gomulka svoj načrt vnovič priporočal. Tykocinski očita voditelju poljskega komunizma, da je edina Gomulkova skrb, pomagati Moskvi, da bi rešila enotnost komunističnega gibanja, namesto da bi, kakor Romunija, izkoristil sovjetske težave s Kitajsko.

— V reviji „Literaturnaja Rossija“ (julij 1966) ruski pisatelj Konstantin

NAŠE PRIREDITVE

Enajsti kulturni večer bo v soboto dne 1. oktobra 1966 v salonu Bullrich, Sarandí 41 ob sedmih. Predaval bo Ruda Juržec:

SODOBNA MEMOARNA LITERATURA

Dvanajsti kulturni večer bo v soboto 15. oktobra 1966 v dvorani Bullrich, Sarandí 41 ob sedmih. Predaval bo dr. Srečko Baraga:

VAUHNKOVA NEVIDNA FRONTA

Trinajsti kulturni večer bo v soboto dne 5. novembra. Predaval bo g. mons. Anton Orehar.

Simonov pripoveduje, kako mu je leta 1946 poslanik Bogomolov poluradno dal nalogo, naj poskusi doseči, da se bo ruski emigrantski pisatelj Ivan Bunin, Nobelov nagradenec za literaturo 1935, vrnil v Rusijo iz Francije, kjer je živel po oktobrski revoluciji. Simonov se je večkrat sestel z Buninom in o Buninovem zadržanju trdi: „Glava mu je odsve-tovala povrnitev v domovino, toda srce mu je klicalo, naj se vrne.“ Še preden pa se je Bunin dokončno odločil, je Ždanov začel z napadi zoper tiste ruske pisce, ki jih je obdolžil „kozmpolitizma“ in premajhne lojalnosti do komunizma, posebno ostro pa nastopal zoper Ano Ahmatovo. „Ko sem zvedel za to novico, sem takoj vedel, da sem z Buninom dokončal. Ako so govorili in pisali take reči o Ahmatovi, ki ni hotela iti v emigracijo, kaj se bo šele govorilo o njem, ki je toliko let preživel v zdomstvu in je delal vse tisto, kar je delal.“ (Ivan Bunin je umrl v Parizu 1953. Njegov zadnji roman je „Lika“ (1939), napovedan kot nadaljevanje „Žizni Arsenjeva“, je v resnici v sebi sklenjena stvaritev, ki ji posebno ceno dajejo avtobiografske črke. Dve leti prej je spisal eseje „Osvobođenje Tolstogo“.)

— V julijski številki je revija „Testimonianze“, ki jo je v Firenzah izdajal krog. prof. La Pira, priobčila dopis firenskega nadškofijskega ordinarijata, da nadškofijska kurija v Firenzah v popolnem soglasju s krajevnim ordinarijem kard. Floritom ne more prevzemati odgovornosti za pisanje revije. Zato revija več ne more izhajati z označbo „s cerkvenim dovoljenjem“. Urednik skolop Balducci je odstopil in ga je njegov red premedil v Rim. Drugega urednika Danila Zolo, nekdanjega občinskega odbornika skrajne demokrščanske levice, je Democrazia Cristiana izključila iz stranke zaradi očitnih in dejavnih komunističnih nagnjenj.

— Pridni Slovenec, ki vlaga prihranke v poštno hranilnico, je „Delu“ (28. 7.) poslal dopis, ki ga ponatiskujemo: „Če vlagate denar v poštno hranilnico in izgubite knjižico, recimo v Ljubljani, zaprosite za formular. Imenuje se: „Oglas o nestanku štedne knjižnice“, izdala ga je „Poštna štedionico - štedna služba“ in datirana je v Belgradu. Vse besedilo, razen seveda naših osebnih in stvarnih podatkov, je v srbsčini. Zvoljo mene je lahko poštna hranilnica tako centralizirana, da tudi knjižico, izgubljeno v Ljubljani, razveljavljajo v Belgradu. Lahko pa bi se vendarle domislila, da bi za Slovenijo dala natisniti tiskovine v Ljubljani.“

— V Parizu je 20. julija umrl dominikanec p. Louis-Joseph Lebret, ustanovitelj znanstvenega in dejanskega središča "Economie et humanisme". Najpoprej je bil mornariški častnik, kot dominikanec (vstop 1923) je po končanih teoloških studijih dušnopastirsko oskrboval bretonske ribiče. Z anketami je tedaj poglobil poznanje njihovih razmer in ustanovil ranje produkcijske zadruge. Februarja 1942 je izdal manifest "Ekonomija in humanizem", ki so ga tedaj podpisali Francois Perroux, Marie Reginald Loew, Gustave Thibon in drugi; s tem je začel enako imenovano revijo kot glasilo središča za studij socialnih kompleksov. Med Lebretovimi spisi je važen "Le Guide pratique de l'enquête sociale" (1953). Izven Francije je deloval posebno v Južni Ameriki. Leta 1947 je v São Paulo predaval tečaj "Uvod v človeško ekonomijo". Leta 1953 je bil med šestimi eksperti na konferenci o življenjskih ravneh, ki jo je organiziral UNO. Po 1955 je anketiral v Vietnamu, in Senegalu, kjer je s predsednikom republike Leopoldom Senghorjem načrtal načrt za gospodarski razvoj te dežele. Leta 1964 se je udeležil konference o aplikaciji znanosti in tehnik v deželah, ki se razvijajo, ki jo je v Ženevo sklical UNO. Bil je med eksperti drugega vatikanskega koncila in sodeloval pri izdelavi XIII. shemata. Celo tomistična kritika socialnega nauka, kakor ga uči gibanje "Economie et Humanisme" (kakor Achille A. Rubin v svoji fribourški disertaciji 1958) opozarja na to, da gibanju ni uspelo upoštevati regulativne vrednosti zasebne lastnine v ekonomiji; priznava mu sicer realizem preiskav gospodarskih potreb, ima pa njegovo rešitev problemov za gospodarsko nerealistično in utopično.

— Tik pred vojsko so bile dovršene priprave za Atlas Slovenije, ki je zanj dal pobudo ban dr. Marko Natlačen. Zdaj so se 17. maja 1966 zbrali zastopniki številnih ustanov na filozofski fakulteti v Ljubljani in razpravljali o osnutku. Osnovne karte Slovenije bi bile v merilu 1:500.000, zastopane bi bile vse stroke, ki preučujejo Slovenijo. Ugotovili so, da je "večina gradiva za tak atlas že zbrana in bi ga bilo treba samo obdelati in kartografsko prirediti". Niso pa povedali, od kedaj. Težave so zlasti finančne. Zvezni fond za znanstveno delo je namreč šele lani naročil izdelati osnutek za "nacionalni atlas" Jugoslavije. (Ta država je edina evropska država, poleg Albanije, ki takega dela še nima.) Tako je treba poudarjati: "Če tudi bi dobili nacionalni atlas Jugoslavije, potrebujemo Slovenci svoj atlas. Tako potrebo bodo sčasoma uvideli tudi Hrvati, Srbi, Makedonci in druge republike." Danes zamolčavani slovenski politiki so tako potrebo uvideli že pred tridesetimi leti. Upajmo, da drugo prizadevanje za Atlas Slovenije ne bo odvisno od tega, kdaj bodo drugi narodi v Jugoslaviji uvideli, kaj jim je treba.

— Dne 20. julija je v Barceloni umrl prefekt Vatikanske biblioteke kardinal Joahim Anzelm Albareda je bil rojen v katalanski prestolnici 1892. Kot dvajsetleten oblat je vstopil v benediktinsko opatijo Montserrat. Po oblubah 1908 je študiral pri sv. Anzelmu v Rimu, tu je dovršil tudi paleografsko in arhivistično šolo pri Vatikanskem arhivu. Me-

todološko se je izpopolnjeval pri slavnem Heinrichu Finkeju v Freiburgu Br., v Nemčiji. Finke spada med največje odkriteljejavce virov v moderni zgodovini in je pravzaprav s svojimi španskimi raziskavami prenovil špansko zgodovinsko sje konec 19. stoletja. Kot arhivar Montserrata je p. Albareda dal pobudo za dve učeni zbirki "Analecta Montserratensia" (1917) in "Catalonia monastica" (1925). Spisal je pregledno "Historia del Montserrat" (1931) in dve monografiji: o prvem opatu samostana ("L' Abat Oliva, fundador de Montserrat", 1931) in o bivanju sv. Ignacija v tej sloveči božji poti po spreobrnjenju ("Saint Ignace á Montserrat", 1935). L. 1935 ga je Pij XI osebno izbral in imenoval za prefekta Apostolske Vatikanske biblioteke, ko je malo prej povzdignil prefekta in proprefekta te znanstvene ustanove, Giovannija Mercatija in Eugena Tisseranta k časti kardinalov. V času druge svetovne vojske je p. Albareda organiziral zavarovanje zakladov vatikanske biblioteke po raznih bolj varnih zakloniščih tudi izven Rima. Veliko je bilo založniško delo Vatikane v času Albaredove prefekture: dvajset velikih katalogov kodeksov, 150 zvezkov "Studi e Testi", dvajset ilustriranih izdanj, med njimi Monumenta cartographica Vaticana. Za kardinala je p. Albareda imenoval Janez XXIII leta 1962.

— Letos je preteklo deset let, odkar je Hruščev na takratnem 20. kongresu sovjetske komunistične partije podrl Stalinov kult in uvedel novo dobo, ko se je začelo govoriti, da se bodo komunistične stranke demokratizirale in se bo namesto ene osebe — diktatorja vodstvo preneslo na cel zbor — kolegij članov strankinega predsedstva. Hruščov je tedaj terjal, da se mora partija povrniti na osnove čistega leninizma. Če je Hruščov odplaval plažo stalinizma, pa s tem ni zavrnil kulta osebnosti in leta njegovega vladanja so se zaključila s podobno obdolžitvijo, da je svojo osebo postavil v ospredje in terjal zanj enako čiščenje, kakor je bilo v časih Stalinove osebne diktature. Londonska revija "New Statesman" je sedaj objavila odlomke iz pisma, ki so ga vodilni sovjetski kulturni delavci marca 1966 poslali vodstvu partije, kjer opozarjajo na nevarnosti, ko se vnovič vriva v ospredje „stalinizem“. Pismo je podpisalo 25 vodilnih sovjetskih znanstvenikov, književnikov in umetnikov; vsi so uvodoma poudarili, da so člani partije. Navajamo samo nekaj imen podpisnikov: atomski fizik Pjotr Kapica, ki je prejel pred leti Nobelovo nagrado, Maja Plevickaja, prva plesalka baleta moskovskega gledališča Boljšoj, Ivan Majski, bivši sovjetski ambasador v Londonu med drugo svetovno vojno, in med ostalimi podpisniki so vsi dosedanji nagrajenci Leninove zvezde za dosežke na polju umetnosti in znanosti. Pismo je bilo namenjeno 23. kongresu, ki se je sešel na pomlad v Moskvi, vendar ni znano, ali ga je obravnaval. Verjetno je bilo sklicano tajno zasedanje za podrobno obravnavanje. Podpisniki opozarjajo na šibkosti komunizma kot stranke: politiki - ideologi bodo verjetno spet podlegli pritisku tajništva in strankinih funkcionarjev, razdeljenih v razne odbore. Dosedaj se je pokazalo, da je v stranki zavlada zbor funkcionarjev, ki so se zna-

li izkazati kot več ali manj dobri deklamatorji gesel in plitkih formul, do čim so bili ideološki delavci v njihovih očeh naglo osumljeni krivoverstva ali nediscipline. Strankin aparat je dušil ideologijo in isti aparat je potem spravljal na površje diktatorja - formalista... Moskovska „Pravda“ je v posebnem članku zmerno zavrnila strahove kulturnih delavcev, vendar se tudi iz njenega komentarja vidi, da strah pred obnovitvijo stalinizma ni brez podlage. Resolucije 23. kongresa se potem tega problema niso dotaknile, pač pa so v vidni meri obsojale svobodo ustvarjanja umetnikov in književnikov, ki ne sledijo zvesto navodilom partije. Poudarjen je bil torej princip strankinega monopola nad vsem miselnim delom.

— Pri new-yorskem Macmillanu je pred kratkim letos izšel prikaz jugoslovanskega socializma, ki se od dosedanjih opisov (np.: Bobrowski, La Yougoslavie socialiste, 1956; Guy Caire, L' Economie yougoslave, 1959) loči predvsem po temeljnem dejstvu, da je njegov avtor dovolj časa mogel preučevati jugoslovanski sistem tudi v praksi. Predno je David Tornquist napisal knjigo "Look East Look West — The Socialist Adventure in Yugoslavia", je dve leti bival v Jugoslaviji in bil celo zaposlen v nekem belgrajskem podjetju. Ker Tornquist ima samoupravljanje podjetij za sestavni del idealne demokratične družbe, ni skrival svojih simpatij za jugoslovanski eksperiment in je zato kot simpatizer mogel opazovati pojave, ki bi drugim raziskovalcem ostali nedostopni. Zanimala ga je predvsem praksa "samoupravljanja" in tu je moral ugotoviti, da je prepred med teorijo in prakso prevelik in da je ta pojav poglavitna označitev socialistične resničnosti v Jugoslaviji. V praksi se namreč vrši to, kar partija hoče, pa naj teorija še toliko govori o samoupravljanju in demokratizaciji. Diktatura in demokracija pa se bitno izključujeta. Direktorji samoupravnih podjetij so imenovani od stranke in skoraj vedno komunisti. Vsako podjetje in celo vsak del podjetja pa ima dalje svojo partijsko celico. Po teh centralni komitet uveljavlja svojo voljo v delavskih svetih. Gospodarsko samoupravljanje je tako zgolj navidezno, nekako tako kot je navidezna samostojnost "republik". Dobro je Tornquist pogodil vlogo vojaštva v takem socialističnem sistemu. Ob po vsej deželi raztresenih malih garnizijah se sprašuje: „Ali niso stalni opomin prebivavcem, da so puške v rokah države?“ (str. 9). Komunisti so mu opravičevali potrebo diktature z dvema razlogoma: z obrambo sedanosti in s polaganjem temeljev za prihodnost. "Ti dve funkciji diktature: obramba revolucije in stavitev nove demokracije nista lahko združljivi, sta realno protislovnii", jim odgovarja Tornquist. Kot vsi tujci, je moral poslušati take argumente za diktaturo v Jugoslaviji: "našim ljudem še vedno manjkajo vzgoja in kultura za demokratično samovladnost", "socialna in politična zavest ljudstva je še vedno tako nizka, da bi preveč svobode moglo uničiti revolucijo" ali „demokracija mora počakati, dokler ne dosežemo višje stopnje gospodarskega razvoja“ (280). Podobnih razlogov se nista sramovala v času svojih služb v zamejstvu navajati tudi titovska "slovenska" diplomata Baebler in Wilfan.